

פרשת חקת (תשפ"ב)

יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (כ', י"ב)

עין ברש"י שעיקר החטא היה שאילו היו מדברים אל הסלע ומוציא מים היהישמו של הקב"ה מתקדש לעיני העדה, לפי שבני ישראל היו אומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה אף על פי כן מקיים דבורו של מקום קל וחומר אנו, עכ"ד, והיינו שהיה הזדמנות למשה ואהרן לקדש שם שמים על ידי דיבור אל הסלע והם לא עשו את זה, וממילא נענשו. ובד"ה ובד"ה יען לא האמנתם בי, חזר רש"י והדגיש עניין זה של קידוש ה' דהקשה הלא היו למשה ואהרן עוד חטאים קשים מזו ולמה דווקא בחטא של מי מריבה נענשו, ותרץ שכיוון שכאן היה החטא במעמד כל ישראל לא חסך עליו הקב"ה מפני קידוש השם. ועיין בעל הטורים דתיבת לכן בגימטריה מדה במדה. וצריך להבין מהי המדה במדה שעל ידי הכאת הסלע כדי להוציא מים נתחייבו שלא יביאו את הקהל הזה אל הארץ.

והנה, האברבנל נתקשה בחומר העונש דלא תביאו את הקהל אל הארץ בשביל חטא זה של הכאת הסלע. ולכן ביאר דבאמת עצם העניין שמשה ואהרן נענשו שלא יכלו להיכנס לארץ לא הייתה רק בסיבת החטא של מי מריבה אלא גם בשביל עוונותיהם הקודמים, חטא העגל לאהרן הכהן וחטא המרגלים למשה רבינו, והחטא של הכאת הסלע היה כלי אמצעי בדבר העונש ולא סבה עצמית. דהקב"ה המתין עד עתה ותלה עונשם במי מריבה כדי לכסות עליהם ולחוס על כבודם שלא לתלות בהם עוד יותר חטא העגל והמרגלים, עכ"ד. וכשנתבון בדבר, בין בחטא העגל ובין בחטא המרגלים רצה הקב"ה לכלות את ישראל, ובכל פעם בא משה רבינו בטענה להקב"ה שאם יעשה כן יתפרסם הדבר אצל אומות העולם ויתחלל שם שמים. דבחטא העגל אמר הקב"ה למשה בפרשת כי תשא (ל"ב, י') ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול, והשיב משה רבינו (ל"ב, י"ב) למה יאמרו מצרים ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים. ובחטא המרגלים כתיב בפרשת שלח (י"ד, י"ב) אכנו בדבר ואורשנו ואעשה אותך לגוי גדול, ומשה השיב (י"ד, ט"ו) כעין מה שאמר בחטא העגל, ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר. נמצא שבין בחטא העגל ובין בחטא המרגלים משה בא בטענה להקב"ה שאם יכלה את בני ישראל יהא חילול השם על ידי זה.

ולפי זה יש לפרש מה שרמז בעל הטורים, דבחטא העגל ומרגלים בא משה רבינו בטענה שלא לחלל שם שמים להציל בני ישראל, והקב"ה שמע לטענתו, ועכשיו במי מריבה כשהיה בידו לקדש שם שמים, לא שמע משה להקב"ה ולא נתקדש שם שמים על ידו כמו שהסביר רש"י לעיל, נתגלגל עליו עונשים הקודמים, ובזה הוי מדה במדה. לא שהעונש שלא יכנסו לארץ הוא מדה כנגד מדה על חטא של מי מריבה, דמה שייך העונש להחטא, אלא שהסיבה שהעונש בא עכשיו בחטא של מי מריבה ולא בשאר חטאים, כמו שהקשה רש"י לעיל, הוא על דרך מדה במדה, ואם כן, העונש בא מכח מעשה העגל, מעשה המרגלים ומי מריבה ביחד. (נ.מ.)

פרשת חקת (תשפ"ב)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (י"ט, ו')

איתא במדבר רבה (י"ט, ו) הקב"ה אמר למשה לך אני מגלה טעם פרה ולאחרים חוקה, וצריך להבין טעם לזה. ורש"י אמר בשם רבי משה הדרשן דטעם הפרה לכפר על עון העגל, ויש לפרש דבשביל זה לא נתפרש וניתן להם כחוקה, דאם יגלו לבני ישראל שהפרה באה על חטא העגל יהיה נקל ליצר הרע להחטיאם עוד פעם, על כן אמר להם שהיא חוקה. מה שאין כן במשה רבינו ששמע כל התורה מפי הקב"ה עצמו ועל ידי זה נעקר יצר הרע ממנו לגמרי כדאיתא במשנה במסכת אבות (ו', ב') על הפסוק בפרשת יתרו (ל"ב, ט"ז) והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלחות, אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין, דהיינו שאינו משועבד ליצרו הרע, אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, ואם כן, משה רבינו שאין עליו חשש שיצרו הרע מתגבר עליו להחטיאו, גילה לו הקב"ה טעם של פרה אדומה. וזה מדויק בלשון הפסוק, זאת חקת התורה, אם תרצה לידע מפני מה מצוה זו של פרה אדומה חוקה בלא טעם, אשר צוה ה' לאמר, דהיינו מפני שמשה רבינו צווה אותו לבני ישראל, ולא שמעו מהקב"ה בעצמו, והגם שבמתן תורה שמע תורה מהקב"ה בהר סיני ונעקר יצר הרע מישראל, אבל בחטאם בעגל חזר להם היצר הרע ואם בני ישראל ידעו הטעם של פרה אדומה, יבא להשיאם לחטא, לכן לא נתגלה להם הטעם שמכפרת על עון העגל. (בן לאשרי)

אני לדודי